Gebiedsplan Wierde & Dijk

Oktober 2009

Wierde & Dijk
Postbus 25
9965 ZG Leens

Contact: Ale Havenga
t:: 0595-528233
e: ale@wierde-en-dijk.nl

Foto's voorzijde
Jan Enne Haack (maar)
Jan van 't Hoff (dobbe, klaproos en dijkdoorgang Lauwerpolder)
Fred Zandinga (blauwborst en grutto)
Hans Hut (grauwe kiekendief)

Voorwoord gebiedsplan Wierde & Dijk

Voor u ligt de tekst van het gebiedsplan van Wierde & Dijk. Het plan is onder druk tot stand gekomen, mede veroorzaakt door het feit dat gedurende het vorm geven aan de inhoud van het plan belangrijke voorschriften en regelingen van de uitvoering nog niet bekend waren. Omdat zulks voor een niet gering deel nu nog het geval is, heeft dit plan op onderdelen een nog onvoldragen karakter.

De keus is nu aan de slag te gaan, en in de loop van het komende jaar tot een nadere invulling te komen.

De eindredactie van het plan is verzorgd door Fred Bosman en Trudy van Wijk.

De gebiedscommissie bestond uit:
Geert Bos, lid Wierde & Dijk
Fred Bosman, bestuurslid Wierde & Dijk
Bauke Koole, Stichting Werkgroep Grauwe Kiekendief
Jacobien Louwes, bestuurslid Wierde & Dijk
Leon Luijten, Staatsbosbeheer
Gert Noordhoff, toegevoegd secretaris/BoerenNatuur (tot de zomer van 2009)
Evert Smink, bestuurslid Wierde & Dijk

Inhoudsopgave

1. Gebiedsplan Wierde & Dijk 3

§ 1.1. Aanleiding en doel 3
§ 1.2 Planvorming 4

2. Wierde & Dijk 5
§ 2.1 Werkgebied 5
§ 2.2 Doel en werkwijze 6
§ 2.3 Lopende projecten . 6

3. Akkervogels 7

§ 3.1 Gebiedskenmerken 7
§ 3.2 Akkervogelpopulaties 7
§ 3.3 Huidig beheer en projecten t.b.v. akkervogels 9

4 Uitwerking plan voor akkervogels 10

§ 4.1 Doelstelling t.a.v. behoud en toename van akkervogels in Noord-Groningen 10
§ 4.2 Beheer en maatregelen 10
§ 4.2.1 Begrenzing gebieden 10
§ 4.2.2 Beheerpakketten 13
§ 4.2.3 Beheerspecificaties 14
§ 4.2.4 Dichtheden en locatie van maatregelen 16
§ 4.2.5 Het agrarisch natuurbeheer en de omgeving: natuurreservaten en potentiële natuurwaarden van andere gronden 17
§ 4.2.6 Werving en toekenning 18
§ 4.2.7 Schouw en monitoring 19

5 Weidevogels 21

§ 5.1 Weidevogelpopulatie 21
§ 5,2 Gebiedskenmerken 21
§ 5.3 Huidig beheer en inrichting 22

6. Uitwerking gebiedsplan voor weidevogels 23
§ 6.1 overstap naar het nieuwe stelsel 23
§ 6.2 Doelstelling 23
§ 6.3 Beheer en maatregelen 23
§ 6.3.1 Inrichting 23
§ 6.3.2. Beheermaatregelen 24

7. Organisatie en samenwerking 25

Bijlage
1 Selectiecriteria landschapsbeoordeling gebieden
2 Overige projecten Wierde & Dijk

Hoofdstuk 1 Gebiedsplan

§ 1.1 Aanleiding en doel

Op 1 januari 2010 treedt het nieuwe Stelsel voor Natuur- en Landschapsbeheer (SNL) in werking. Het stelsel beschrijft op welke wijze het beheer en de ontwikkeling van natuurgebieden, agrarische natuur en landschapselementen in de provincie Groningen gesubsidieerd wordt. Het SNL vervangt het Programma Beheer dat vanaf 1 januari 2000 van kracht was. Ten behoeve van de uitvoering van subsidieregelingen in het nieuwe stelsel stelt de provincie een natuurbeheerplan op. In dat beheerplan begrenzen Gedeputeerde Staten gebieden waar subsidiëring van beheer van natuurgebieden, agrarische natuur en landschapselementen plaats kan vinden. Het natuurbeheerplan geeft per (deel)gebied aan welke natuur- en landschapsdoelen van toepassing zijn en stelt zo nodig aanvullende eisen ten aanzien van het uitvoeren van bepaalde beheermaatregelen. Voorts geeft het plan aan waar zogenaamde kwaliteitsimpulsen voor natuur en landschap mogelijk zijn.

Dit gebiedsplan vormt een uitwerking van het bovengenoemde natuurbeheerplan. Het is het gebiedsgerichte, collectieve beheerplan van Wierde & Dijk voor haar werkgebied, in dit stadium overigens beperkt tot akkervogels en weidevogels. Deze beperking houdt verband met het nog onvolledige karakter van het nieuwe stelsel, zoals dat tot uiting komt in (nog ontbrekende) pakketten.

Conform de richtlijnen van de provincie beperkt het plan zich tot het voorgenomen beheer voor akkervogels en weidevogels in het kader van het nieuwe stelsel. In hoofdstuk 2 wordt alleen kort ingegaan op de context waarin het voorgenomen beheer wordt uitgevoerd (werkwijze vereniging, doelstelling en lopende projecten). In bijlage 4 wordt uitgebreider ingegaan op de overige activiteiten van Wierde & Dijk. Die activiteiten zijn hier relevant omdat een goed beheer in het stelsel naar de opvatting van Wierde & Dijk niet mogelijk is als er niet sprake is van een breder en meer compleet pakket aan maatregelen op het gebied van natuur- en landschapszorg.

De vogelstand in het agrarisch cultuurlandschap in West-Europa gaat in rap tempo achteruit. Groningen vormt daarop geen uitzondering (De toestand van natuur en landschap 2006 in de provincie Groningen, Provincie Groningen, 2007). Wierde & Dijk, de vereniging voor agrarisch natuur- en landschapbeheer in Noord Groningen zet zich reeds 10 jaar in voor het behoud van vogels in het agrarisch gebied. Door middel van concrete projecten, onderzoek en voorlichting wordt getracht de afname van soorten om te buigen in een positieve trend.

De afgelopen jaren is er veel aandacht besteed aan de effectiviteit van het agrarisch natuurbeheer en de rol die het gebiedsgericht werken en de leefgebiedenbenadering kan spelen om de negatieve trend te keren. Een van de uitkomsten van deze discussie op provinciaal niveau is de Nota Meer Doen in Minder Gebieden (provincie Groningen 2008). In deze nota geeft de provincie Groningen aan de middelen voor het agrarisch natuurbeheer te willen concentreren in kansrijke gebieden. Door middel van dit gebiedsplan heeft Wierde & Dijk, samen met de Stichting Werkgroep Grauwe Kiekendief en Staatsbosbeheer de handschoen opgepakt om een goede invulling aan de nota Meer Doen in Minder Gebieden te geven.

In het volgende hoofdstuk wordt kort ingegaan op het werkgebied,de activiteiten van de vereniging en de totstandkoming van dit plan. Daaropvolgend schetst hoofdstuk drie een beeld van akkervogels en weidevogels in het werkgebied van Wierde & Dijk; het aantalverloop en de huidige situatie. Hoofdstuk 4 beschrijft de uitwerking van het plan voor de akkervogels, met inbegrip van de gevolgde procedure bij het opstellen va het plan. Voor weidevogels komen deze thema's aan de orde in hoofdstuk 5. In de hoofdstukken 6 en 7 wordt ingegaan op hoe de organisatie en samenwerking met betrekking tot de maatregelen uitgevoerd dient te worden en welke financiële middelen nodig zijn om het beheer uit te voeren.

§ 1.2 Planvorming

Het Nieuwe Stelsel voor natuur- en landschapsbeheer is op landelijk niveau vooral een activiteit van de samenwerkende provincies en het IPO (InterProvinciaal Overleg). Het aldus tot stand gekomen raamwerk met doelstellingen, regelgeving en uitvoeringspraktijk, is nader uitgewerkt in het natuurbeheerplan van de provincie Groningen. Voor Wierde & Dijk heeft een speciale Gebiedscommissie het daaraan gerelateerde beheerplan van de vereniging in het voorjaar van 2009 opgesteld. Na vaststelling in het bestuur is het plan in juni als concept ingediend bij de provincie Groningen. Het ontvangen commentaar is verwerkt in de definitieve tekst van het gebiedsplan van Wierde & Dijk (deze nota). Tevoren is al een begrenzingenplan, na positief advies van de Gebiedscommissie, ingediend bij de provincie. Dat plan is na een tervisielegging door de provincie definitief vastgesteld.

De Gebiedscommissie is ingesteld door het bestuur van Wierde & Dijk op aangeven van het provinciaal bestuur. Gekozen is voor een kleine commissie met als externe deelnemers Leon Luijten (Staatsbosbeheer), Bauke Koole (Stichting Werkgroep Grauwe Kiekendief) en voor Wierde & Dijk Geert Bos (lid), Jacobien Louwes, Evert Smink en Fred Bosman (bestuur) en Trudy van Wijk (projectmedewerkster). Voor de zomervakantie was Gert Noordhoff namens Boerennatuur ook lid van de Gebiedscommissie. Hij vertrok in de zomervakantie wegens het aanvaarden van een andere betrekking.

Het begrenzingenplan en het gebiedsplan zijn in relatief korte tijd gereed gekomen. Voor het begrenzingenplan is ook veldwerk verricht (biotoopbeoordeling aan de hand van landschapskenmerken en enig aanvullend monitoringswerk). Tevens is in het gebied een, zeer goed bezochte hoorzitting gehouden over het concept-begrenzingenplan.

Enig oponthoud in de planopsteling is veroorzaakt door discussies over de vormgeving van het nieuwe Stelsel, waarbij het met name ging en gaat over de uitvoeringspraktijk.

Wierde & Dijk kiest ervoor zelf het gebiedscoördinatorschap op zich te nemen. Dat is vrij vanzelfsprekend vanwege de in het verleden met betrekking tot uitvoeringsprojecten al opgedane ervaringen en voorts noodzakelijk vanwege het draagvlak dat de vereniging in de streek heeft.

Het Stelsel is opgezet met een centrale rol voor de overheid: stellen van doelen, regelgeving, planvorming op hoofdlijnen, beschikken over aanvragen en toezicht. De gebiedscoördinator bereidt plannen voor en voert uit. In die hoedanigheid is de gebiedscoördinator een zeer belangrijke schakel tussen gebied en provincie en tevens vraagbaak voor deelnemende agrariërs. Voortdurend, dat wil zeggen in alle stadia van beleid en beheer op het gebied van het agrarische natuurbeheer in de streek, is de gebiedscoördinator actief.

Het bestuur van Wierde & Dijk treedt op als gebiedscoördinator, met een speciale veldcoördinator die met mandaat van de vereniging de uitvoerende taken verzorgt (met name de uitvoering van het beheer door agrariërs) . De beleidsmatige taken worden direct uitgevoerd door Wierde & Dijk.

Hoofdstuk 2 De vereniging Wierde & Dijk

§ 2.1 Werkgebied

Het werkgebied van de vereniging Wierde & Dijk beslaat de Noord-Groninger kustschil van Zoutkamp tot Delfzijl, omvattend de gemeenten De Marne, Eemsmond en Loppersum en kleinere delen van de gemeenten Zuidhorn, Winsum, Appingedam en Delfzijl.

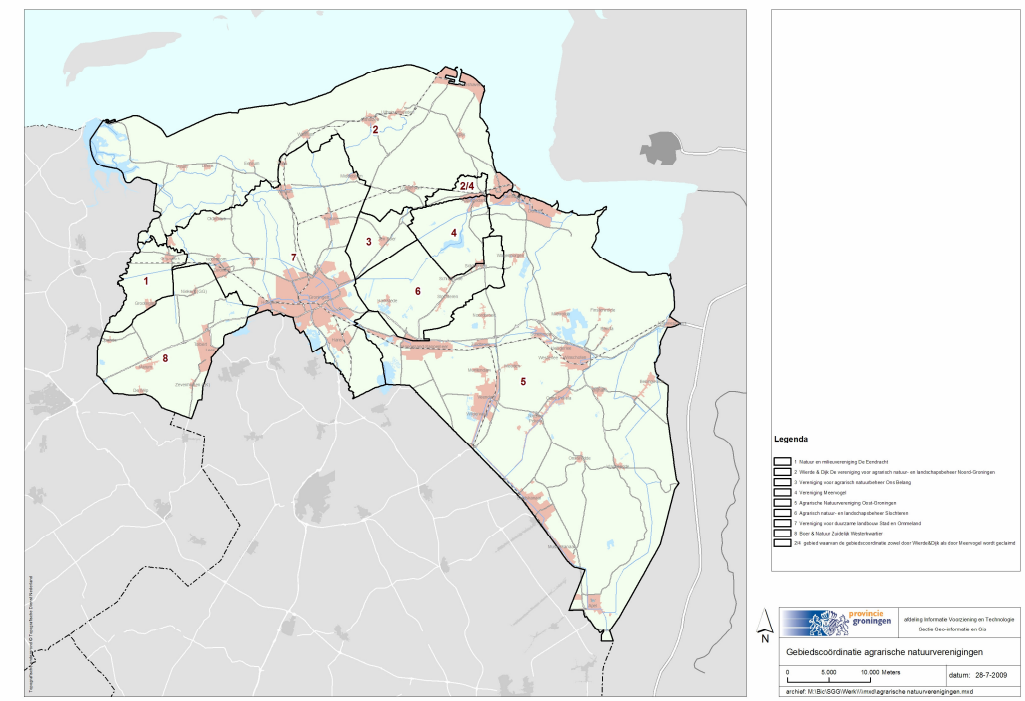

Figuur 1 Werkgebied Wierde & Dijk : 1-2 (Noord-Groninen)

Het werkgebied kan onderscheiden worden in het 'Wierdenlandschap' en het 'Dijkenlandschap' (M. Schroor & J. Meijering, Golden Raand: Landschappen van Groningen. Assen, 2007). Het Wierdenlandschap is het oudste landschap van Noord-Groningen. Het is al vanaf de 6e eeuw voor Christus bewoond en is daarmee een van de oudste cultuurlandschappen van West-Europa. Men vestigde zich op de vruchtbare kleigronden om vee te weiden. Het land stond in open verbinding met de zee. Om zich te weren tegen periodieke overstromingen wierp men wierden op. Door het zilte karakter was het land vooral geschikt om vee te weiden. Voor akkerbouw waren slechts enkele plaatsen rond de wierde geschikt; de zogenaamde 'valge' (H.J.A. Berendsen, De vorming van het land. Assen, 2000). Om die reden vond er al in een vroeg stadium handel met andere gebieden plaats voor de verkrijging van akkerbouwproducten.

Op initiatief van kloosters zijn vanaf 1100 de eerste dijken opgeworpen. Door de inpolderingen van met name de 18e en vooral 19e eeuw ontstond het huidige Dijkenlandschap. Door de bedijkingen werd de grond minder zilt en dus geschikter voor de akkerbouw. Meestal werd land gewonnen, maar af en toe liet de zee zich met 'vloeden' weer gelden. De kerstvloed van 1717 vaagde bijvoorbeeld een dorpje als Westernieland volledig van de kaart.

Het 'Wierdenlandschap' en het 'Dijkenlandschap' verschillen van elkaar door de mate van openheid en de verkaveling van de percelen. Het Dijkenlandschap is doorgaans het meest open, met ook de meest regelmatige verkaveling.

Het werkgebied van Wierde & Dijk verschilt van de andere akkerbouwgebieden in Groningen door de samenstelling van de bodem (zeeklei, met op de hoge voormalige kwelderruggen zavel) en het hogere aandeel intensieve teelten. Het areaal 'vrije marktgewassen' is er hoger dan in regio's als het Oldambt en de Veenkoloniën. De teelt van pootaardappelen is een zeer belangrijke.

§ 2.2 Doel en werkwijze

Wierde & Dijk heeft als doel het bevorderen van de instandhouding en ontwikkeling van de natuur en de (cultuurhistorische) landschapswaarden in Noord-Groningen, met als uitgangspunt een evenwichtige en verantwoorde integratie van landbouw, natuur en landschap. Met die formulering is in de statuten van de vereniging een heel brede doelstelling verwoord. Zo breed wordt die door de vereniging ook beleefd.

De landbouw is gedurende eeuwen beoefend in een omgeving met grote landschapswaarden en een goede biodiversiteit, die ook door de landbouw sterk beïnvloed, respectievelijk bevorderd werd. In de twintigste eeuw, eerst langzaam en na de tweede wereldoorlog met een fikse versnelling deed zich een ontkoppeling voor tussen natuur en landschap enerzijds en de agrarische productie anderzijds. Allengs is het op de velden stiller geworden, zijn vele planten verdwenen en trad een nivellering in landschap op. Het is het resultaat van een sterke intensivering en rationalisering in de landbouw.

Het agrarisch natuur- en landschapsbeheer dat Wierde & Dijk nastreeft is niet een door nostalgie gedicteerde poging de klok weer terug te zetten, maar een inzet op het, zoveel als maar mogelijk is, weer koppelen van natuur, landschap en landbouw. Deze doelstelling is ambitieus, temeer daar de instandhouding van de landbouw eisen stelt aan het rendement. Het behalen van doelen is voor een deel afhankelijk van een mogelijke compensatie van (lagere) bedrijfsresultaten. Voor een ander deel is dat niet het geval, is een wijziging in de bedrijfsvoering ten gunste van natuur en landschap ook zonder meerkosten mogelijk.

Essentieel binnen de aanpak van Wierde & Dijk zijn inzet, kennis en draagvlak
Inzet: de vereniging streeft naar grote betrokkenheid van haar leden en bevordert de inzet van de leden voor natuur en landschap. De vereniging kiest nadrukkelijk voor een bottom up benadering. Veel waarde wordt gehecht aan initiatieven die komen van de leden, waarvoor draagvlak is en die gestoeld zijn op eigen (bedrijfs)ervaringen. Bij de uitvoering van projecten worden de leden nadrukkelijk bij de zaken betrokken.

Kennis: agrarisch natuur- en landschapsbeheer is niet denkbaar zonder ecologische en landbouwkundige kennis. Voor Wierde & Dijk is het essentieel dat projecten gestoeld zijn op een goede kennisbasis, er gedegen onderzoek en monitoring plaatsvindt, een goede schouw wordt uitgevoerd en de kennis wordt overgedragen aan agrariërs en derden. In dit verband is van grote betekenis dat contacten worden onderhouden met deskundigen en organisaties (bv Vogelbescherming, WUR, natuurbeschermingsorganisaties) en onderzoek door deskundigen wordt uitgevoerd.

Draagvlak: draagvlak in de eigen sector en streek maar ook een breder maatschappelijk draagvlak onder het publiek is een voorwaarde voor succes. Het versterkt de inzet van agrariërs, maar is ook een voorwaarde voor het verkrijgen van voldoende middelen voor de uitvoering van projecten. De vereniging heeft daarom ook burgerleden, waarvan een deel actief is als vrijwilliger.

§ 2.3 Lopende projecten

Op dit moment ligt het accent bij verenigingsactiviteiten vrij sterk op akkervogel-, weidevogel- en rietvogelprojecten. Enige leden zijn ook actief op het gebied van de flora (met name waar het gaat om dijken) en er is een struweelaanplant-project

De inzet van de vereniging is om geleidelijk het aantal thema's te verbreden. Bijvoorbeeld met nieuwe projecten op het gebied van vlinders, libellen, amfibieën, zoogdieren, akkerflora, dijkbeheer, erfbeplantingen en dergelijke. In uitvoering is een project op het gebied van het waterbeheer (verbetering waterkwaliteit) en in voorbereiding is een (studie)project op het gebied van alternatieve grondbewerkingsmethoden. De vereniging wil zorg voor natuur en landschap in het agrarische bedrijf voor haar hele werkgebied bevorderen. Naast gesubsidieerd, zwaar beheer is er ook aandacht nodig voor 'basisnatuur'.

In de aanpak van deze activiteiten speelt ook een rol de hechtere samenwerking die wordt nagestreefd met (terreinbeherende) organisaties en zustervereniging. Veelal is er sprake van een overlap in doelstellingen, kan kennis gedeeld worden en valt meer te bereiken door afstemming van activiteiten. .

Hoofdstuk 3 Akkervogels

§ 3.1 Gebiedskenmerken

Wat betreft de gebiedskenmerken gaat het in Noord-Groningen om een gebied waarvan de ontstaansgeschiedenis, land gewonnen op zee door bedijkingen van kwelders, nog zeer helder afleesbaar is. De bodem varieert van klei tot zavel, de verkaveling varieert van onregelmatig/mozaïek tot regelmatig/opstrekkend, Oude natuurlijke waterlopen, de voormalige slenken van het wad, in de vorm van maren doorsnijden het wierdenlandschap. De grilligheid van het verloop van die maren is in een deel van het wegenpatroon direct terug te vinden. Bossen en moerassen ontbreken.

Het is een van oorsprong zeer open landschap, welke openheid nog het best bewaard is gebleven in de kustpolders en het gebied tussen Electra en Leens. Beplantingselementen die de openheid beperken zijn te vinden bij bebouwing, op erven en zeer plaatselijk in de vorm van ruilverkavelingsbosjes. In het gebied liggen enkele kleine natuurreservaten. Het gaat om weidevogelreservaten met ook een botanische doelstelling en om kleine reservaten langs de kust, zgn. brakwaterreservaten, voor vogels en met een botanische doelstelling.

§ 3.2 Akkervogelpopulaties

Noord-Groningen is een open landschap. Het gebied is wat betreft broedvogels overwegend van belang voor akkervogels. Dat zijn onder meer de kievit, scholekster, veldleeuwerik, kwartel, graspieper, grauwe kiekendief en gele kwikstaart. Bij een deel van deze soorten gaat het om een 'overstap' uit de weidegebieden, als gevolg van een voortgaande, sterke intensivering van de veeteelt.

Voor veel akkervogels vormt de openheid van het landschap een heel belangrijk biotoopvereiste. Van oorsprong zijn dat de vogels van natuurlijke, open landschappen zoals bijvoorbeeld steppen. Bij de meeste akkervogels is er sprake van een gestage, jaarlijkse teruggang in de populatie, met uitzondering van de grauwe kiekendief en de kievit. Vooral de opkomst van de grauwe kiekendief in Noord-Groningen is een heel opvallend verschijnsel.

Waar het gaat om typische soorten als veldleeuwerik, graspieper en gele kwikstaart zijn de dichtheden in Noord-Groningen wat lager zijn dan in sommige andere akkerbouwgebieden in Groningen. Opvallend is wel dat bij de dichtheden van de veldleeuwerik door de procentueel hoge afname elders in Groningen, de verschillen tussen de akkerbouwgebieden steeds kleiner worden (De toestand van natuur en landschap 2006 in de provincie Groningen. Provincie Groningen, 2007).

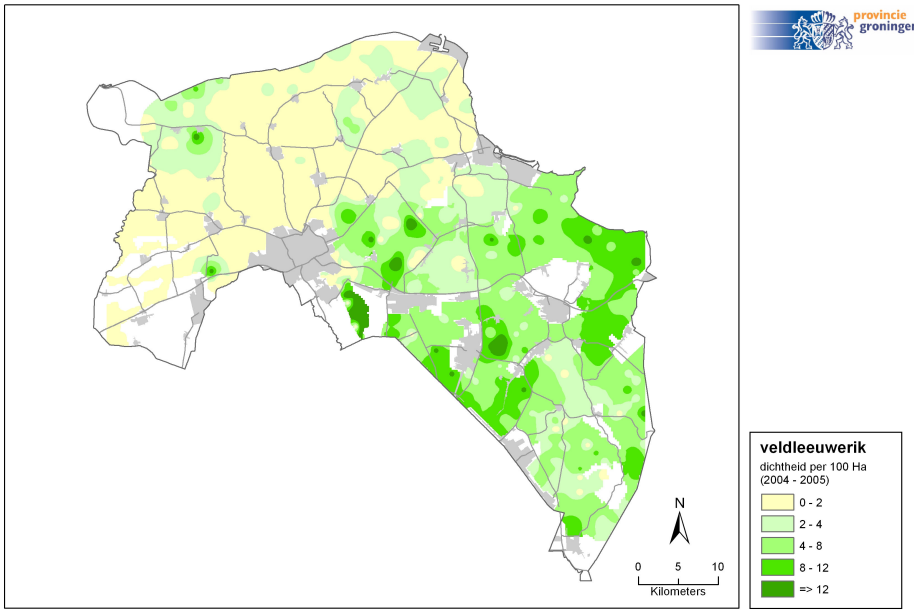

Figuur 2 Dichtheid veldleeuwerik in de provincie Groningen (gegevens 2004-2005)

In figuur 2 wordt de broedvogeldichtheid van de veldleeuwerik getoond (bron: provincie Groningen). Ten behoeve van dit beheerplan is voor begrenzingen ook gebruik gemaakt van aanvullende SOVON-gegevens en van zelf verzamelde gegevens. Hogere dichtheden veldleeuwerik komen voor in het westen van het werkgebied Met name de kustpolders (Negenboerenpolder, Zevenboerenpolder, Hornhuister-polder) en aanliggende gebieden en het gebied ten zuiden van Leens laten hogere dichtheden zien. Er zijn aanwijzingen dat de dichtheid van de veldleeuwerik in het oostelijk deel van het werkgebied (deels) terugloopt. Aanvullend onderzoek is nodig om potentieel interessante gebieden in beeld te krijgen.

In 2006 is Noord- Groningen verrast met een broedgeval van grauwe kiekendief. In dat jaar broedde in Pieterburen een paartje in een perceel wintertarwe (Grauwe Kiekendieven *Circus pygargus* in Nederland in 2007. Visser E., Koks B., Trierweiler C., Ploeger J. & Draaijer L. 2007. De Takkeling 15: 73-85.) . Het jaar daarop waren er in dat gebied zelfs vijf broedparen (Grauwe Kiekendieven *Circus pygargus* in Nederland in 2007. Visser, E., Koks, B., Trierweiler, C., Arisz, J., Van der Leij, R.-J. 2008: *De Takkeling* **16**: 130 – 145). Uit waarnemingen bleek dat de grauwe kiekendieven foerageerden in de duoranden van Wierde & Dijk.

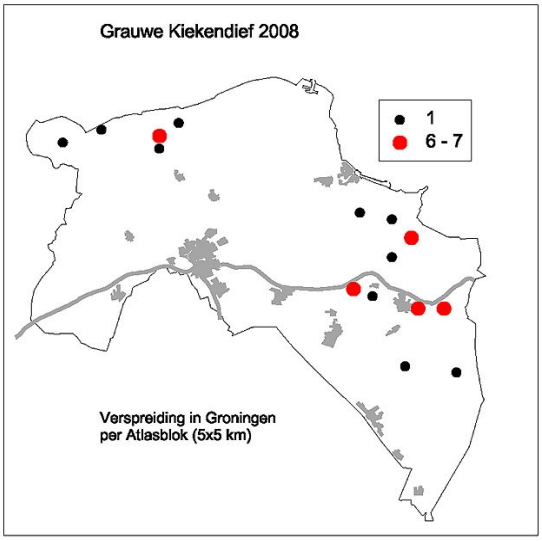

Figuur 3 Verspreiding van broedparen Grauwe Kiekendief in de Provincie Groningen (bron Stichting Werkgroep Grauwe Kiekendief)

De teller kwam in 2008 zelfs op 11 paar te staan. Figuur 3 laat de geografische verspreiding van nesten in de provincie Groningen in 2008 zien. De hoogste concentratie in Noord Groningen is te vinden in de omgeving van Eenrum- Saaxumhuizen. Dit gebied behoort tot wierdenlandschap en is ten opzichte van de kustpolders, waarin deze kiekendieven wel foerageren, minder open. Over de redenen van de recente toename van broedende grauwe kiekendieven in Noord-Groningen is het een en ander geschreven. Voor discussies wordt verwezen naar Van 't Hoff & Koks (2006),en de reeds genoemde publicaties van Visser et al.. De voorlopige gegevens over 2009 duiden op in ieder geval 10 broedpogingen, waarvan de helft succesvol, met 11 jongen. Er zijn aanwijzingen dat er meer nesten zijn geweest, maar die zijn niet of niet tijdig gemeld. In Friesland zijn voor het eerst ook 5 broedparen gevonden. Deze resultaten tonen de waarde aan van goed beschermingswerk van de Stichting Werkgroep Grauwe Kiekendief aan. In 2009 vond ook in het westen van het werkgebied een broedpoging plaats van een blauwe kiekendief.

Wat betreft de in het bouwland voorkomende elementsoorten is het beeld iets positiever dan voor de meeste akkervogels. In ieder geval geldt dit voor enkele slootgebonden vogels als blauwborst, rietgors, kuifeend en dergelijke. Voor vogels van structuurrijke en soms bloemrijker elementen als overhoeken, brede bermen en dergelijke is dat niet het geval, met als voorbeeld paapje, kneu en bosrietzanger. Voor de kneu is herstel relatief eenvoudig, in de zin dat deze soort snel reageert op een biotoopverbetering met lage struikjes en dergelijke.

§ 3.3 Huidig beheer en projecten t.b.v. Akkervogels

In 2005 is Wierde & Dijk gestart met het akkervogelproject Duoranden, in 2008 opgevolgd door het project Trioranden. Deze projecten, van 20 respectievelijk 27 ha., zijn vooral bedoeld voor het verbeteren van de broedvogeldichtheid van veldleeuweriken. Deze randen worden gedurende het broedseizoen een aantal malen gemaaid, waardoor naast een ruige rand voortdurend een korte rand voor het nestelen van de leeuwerik beschikbaar is. Uit onderzoek van Koks en van 't Hoff (Broedvogels in Duoranden 2007) voor Wierde & Dijk blijkt dat de dichtheid aan broedparen veldleeuwerik in de proefgebieden met Duoranden bij een goed beheer significant toeneemt. Om deze reden is in 2008 – met medewerking van de provincie- besloten om het project een vervolg te geven in de vorm van het project Trioranden. Een Triorand is een pluspakket dat bovenop een grauwekiekenrand of faunarand uit het Programma Beheer wordt gelegd. Voor de trioranden geldt een verder verbeterd maairegime, waardoor binnen de rand drie verschillende gewashoogtes ontstaan. Door alternerend maaibeheer blijft een deel van de rand in het voorjaar/zomer altijd kort. Ook later in het seizoen vindt de veldleeuwerik daarin gelegenheid om te broeden. De leeuwerik kan dan in het broedseizoen meerdere broedsels grootbrengen, hetgeen essentieel is voor het behoud van de soort.

In 2008 zijn 26,5 hectares Triorand gerealiseerd, de looptijd is zes jaar (tot eind 2013). Deze randen zijn aangelegd in de toenmalige akkervogelkerngebieden. Ze liggen in de Westpolder, de Zevenboeren-polder, de Negenboerenpolder, de Lauwerpolder en aanliggende gebieden. Binnen het project wordt onderzoek gedaan naar het effect van deze randen op het voorkomen van veldleeuweriken, het effect van clustering van deze maatregel en naar het optimale beheer van de rand.
Het project Natuurbraak is in 2009 van start gegaan. Het is een project van Wierde & Dijk met de zusterorganisaties Ons Belang (Ten Boer) en de ANOG, de Agrarische Natuurvereniging Oost-Groningen. Het project is opgestart op initiatief van de provincie Groningen en heeft tot doel het verlies aan braak te compenseren. Het project Natuurbraak omvat twee beheerpakketten, het pakket ''natuurbraak'' en het pakket ''wintervoedsel''. Natuurbraak is een rand of perceel dat met een geselecteerd graan/gras/kruidenmengsel wordt ingezaaid. In het jaar wordt de eenheid een aantal malen gemaaid waardoor er altijd een kort gewas aanwezig is waarin de veldleeuwerik kan broeden. Het pakket ''wintervoedsel'' is een zomergraangewas dat in het najaar niet wordt geoogst maar op het veld blijft staan. Diverse vogels, standvogels en doortrekkers, vinden hierin voedsel.

In 2009 is in Noord-Groningen 39 hectare Natuurbraak ingezaaid en blijft 5 hectare Wintervoedsel staan. Deze pakketten konden worden aangevraagd voor gebieden die door Wierde & Dijk toen al waren geselecteerd voor het nieuwe stelsel. Natuurbraak- en Wintervoedsel-pakketten liggen in de Westpolder, Negenboerenpolder, Noordpolder, Lauwerpolder, in het gebied tussen Electra en Leens en in het gebied tussen Eenrum en Pieterburen. De contracten lopen tot eind 2010. Het streven is om het project te laten doorlopen tot eind 2011. Dit is afhankelijk van het beschikbaar komen van zogenaamde amendementsgelden. De samenwerking met Ons Belang en ANOG strekt zich veel verder uit dan alleen het aanvragen en opstarten van het project. Getracht wordt ook de uitvoeringspraktijk in onderling overleg vorm te geven. Op die wijze kan gewerkt worden aan een verdere kwaliteitsverbetering van het agrarische natuurbeheer. Deze projecten hebben geleid tot meer kennis en inzicht, tot betere procedures voor aanvragen en het toekennen van maatregelen, tot goede schouwprocedures en tenslotte ook tot de eerste ervaringen met een veldcoördinator.

Inhoudelijk is de ervaring dat de ingezette pakketten tot goede resultaten leiden, met zeer grote zekerheid geldt dat voor de trioranden. De dichtheden (6 paar veldleeuweriken per 100 ha. die voor duoranden gemeten zijn) zijn nog niet erg hoog. Zonder twijfel kan dat toegeschreven worden aan de nog te lage dichtheid van de maatregelen (zie hoofdstuk 4). De eerste resultaten van de monitoring in 2009 wijzen bij grotere dichtheden aan randen op veel hogere dichtheden aan broedparen (tot 13 broedparen per 100 ha).

Hoofdstuk 4 Uitwerking gebiedsplan voor akkervogels

§ 4.1 Doelstellingen voor behoud en toename van akkervogels in Noord-Groningen.

Wierde & Dijk wil samen met andere partijen, op basis van het beleid zoals dat geformuleerd is in de nota Meer Doen in Minder Gebieden, het akkerbiotoop verbeteren voor verschillende populaties akkervogels. Als gidssoorten gelden hierbij de veldleeuwerik en de grauwe kiekendief. Dat betekent dat gekozen wordt voor biotoopmaatregelen die nestelgelegenheid (veldleeuwerik) en foerageer-mogelijkheden (veldleeuwerik en grauwe kiekendief) verbeteren. De maatregelen dienen tevens voor andere akkervogels tenminste bij te dragen aan het voedselaanbod voor de zomer en/of winter.

Doelstellingen Veldleeuwerik:
Minimumdoelstelling: per 2010 een stabilisatie van de populatie veldleeuweriken op het niveau van 2006.
Vervolgdoelstelling: het verder verbeteren van de stand van de veldleeuwerik in het gebied.
Praktisch betekent dat het brengen of stabiliseren van de populatie op 6 broedparen per 100 ha. en het door een voldoende dichtheid aan geschikte randen verder vergroten van de populatie. Naar verwachting kan die dan zelfs aanmerkelijk meer dan 10 broedparen per 100 ha. gaan bedragen. Als ijkpunt gelden de dichtheden van de veldleeuwerik, als vermeld is in figuur 2

Doelstelling Grauwe Kiekendief:
Minimumdoelstelling: behoud van de broedparen grauwe kiekendief op het aantal van 2007: 8 tot 11 broedparen.
Vervolgdoelstelling: het doen toenemen van de stand van de grauwe kiekendief. Gelet op de ontwikkelingen na 2007 moet het mogelijk zijn tenminste een populatie van 15 tot 25 broedparen binnen zes jaar te bereiken.

Voor het bereiken van voldoende resultaat is het essentieel dat de maatregelen in een bepaalde (minimum)concentratie per 100 ha. worden inzet en dat ongunstige locaties vermeden worden.

Voor een goed resultaat is adequaat beheer noodzakelijk door de keuze van een geschikt pakket, door goed agrarisch beheer en ondersteund door een adequate organisatie.

§.4.2. Beheer en maatregelen

§ 4.2.1 De begrenzing van de akkervogelkerngebieden

De begrenzing van de akkervogelkerngebieden in concept is vastgesteld door Wierde & Dijk zelf, uiteraard nadat de gebiedscommissie zich daar ook over gebogen heeft. Leidend zijn geweest de verschillende beleidsnotities en richtlijnen van de provincie. De procedure was als volgt: een conceptvoorstel is gemaakt ten behoeve van de gebiedscommissie, daarna heeft het bestuur het aangepaste voorstel voorgelegd aan belangstellende agrariërs, zowel leden als niet-leden. Daarop zijn een twaalftal suggesties respectievelijk bezwaren ingediend, het resulteerde in acht wijzigingen van het concept begrenzingenplan. Alle betrokkenen hebben een schriftelijk antwoord gekregen op hun wensen en bezwaren. Op deze wijze is getracht zoveel mogelijk draagvlak voor het plan te creëren en fouten en andere onvolkomenheden te voorkomen. Het plan is daarna door GS vastgesteld. .

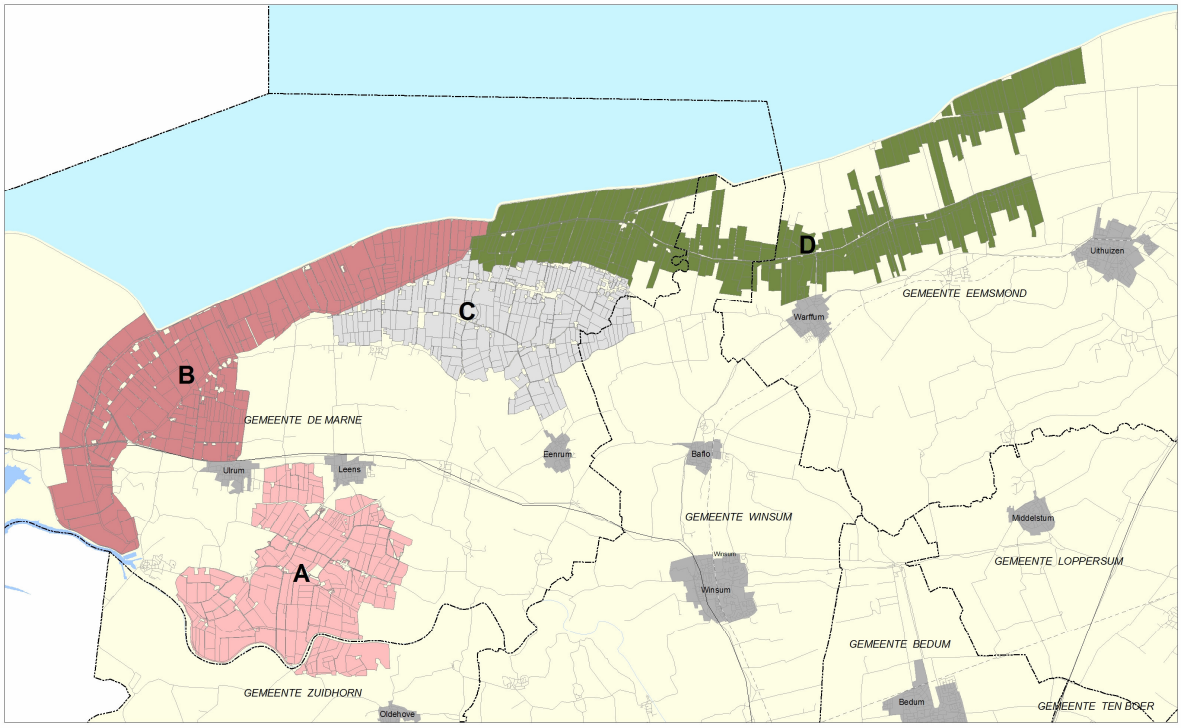

Figuur 4: Akkervogelkerngebieden in Noord-Groningen

Bij de keuze van gebieden is Wierde & Dijk van de biotoopeisen van de gidssoorten veldleeuwerik en grauwe kiekendief uitgegaan. Voor de selectie en begrenzing van de gebieden is gebruik gemaakt van broedvogelgegevens uit het provinciale meetnet, SOVON-materiaal en zelf verzamelde gegevens alsmede een landschapsbeoordeling aan de hand van een checklist (bijlage 1).

De veldleeuwerik stelt de zwaarste eisen aan het broedbiotoop in termen van grote, zeer open ruimte, afwezigheid van verticale elementen (gebouwen, bomen), gewassen, rust etc. Voor de grauwe kiekendief ligt het accent verhoudingsgewijs meer op de kwaliteiten van het foerageergebied dat tot enige duizenden hectares groot kan zijn en waarin vooral, althans in Noord-Groningen, randstructuren worden benut, zoals bijvoorbeeld duoranden en trioranden en andere terreinen met een korte vegetatie waarin gemakkelijk op muizen kan worden gejaagd.

Bij de keuze van geschikte veldleeuwerikgebieden is derhalve vooral gelet op de landschappelijke en natuurlijke kwaliteiten en op actuele broedvogeldichtheden. Voor de grauwe kiekendief is gelet op de broedplaatsen van nieuwvestigers de afgelopen jaren en op de beschikbaarheid van foerageergebieden in de omgeving daarvan.

zonering
Bij de selectie van gebieden is uitgegaan van een zonering van plm. 150-200 meter bij storende elementen in een overigens wel geschikt gebied, het gaat dan om hoge bomen, gebouwen etc. Bij zonering wordt pragmatisch te werk gegaan. De zonering is om praktische redenen niet in de begrenzing verwerkt. Waar een zonering zou leiden tot een verhoudingsgewijs sterke beperking van het relevante oppervlak is het gebied niet opgenomen. Doorwerking van de zonering speelt uiteraard wel een rol in het toewijzingsproces bij aanvragen (overleg anv en betrokkenen). Uiteraard vormt de zonering een belangrijk aandachtspunt in de voorlichting. (voor een nadere uitwerking van de zonering zie paragraaf 4.2)

extensief beheerde gebieden
Een aandachtspunt bij de selectie van gebieden is de mogelijke aanwezigheid van extensief beheerde gronden in of nabij potentieel te selecteren kerngebieden. Het streven is om een ruimtelijke koppeling te maken tussen de maatregelen die we nemen in het collectief beheerplan en specifieke kenmerken van in of nabij gelegen geschikte terreinen, zoals de extensief beheerde dijken, reservaten en kwelders. Voor de doelsoorten kunnen dergelijke gebieden van belang zijn als broed- en/of foerageergebied, mits natuurlijk sprake is van een voldoende kort gehouden vegetatie Dat kan heel sterk bijdragen aan de kwaliteit van het beheersresultaat, indien het gaat om relevante gebieden van voldoende kwaliteit. Het maakt de gehanteerde (gewenste) dichtheid aan beheer (5%-8% per 100 ha.) iets gemakkelijker haalbaar. Brede schouwpaden en kleipaden zouden daarvoor, bij aangepast beheer, op termijn ook een rol kunnen spelen.

Voor wat de dijken betreft is een goed voorbeeld de Middendijk in de Noordpolder. In het algemeen geldt dat oude dijken door hun hoge ligging droger zijn en muizen goede omstandigheden bieden om zich voort te planten, voor grauwe kiekendieven is zo'n landschapselement derhalve ook zeer gunstig. Van sloot tot sloot meet de Middendijk (gras) zelf 50 meter, aanliggend is over zeer grote lengte (ca. 13 km) sprake van grasland of klein akkertjes met gewassen, met veel rand en kant en een diepte van soms meer dan 100 meter. Deze structuur en variatie in het landschap komt ook het voorkomen van insecten ten goede die weer als voedselbron voor de veldleeuwerik dienen. Hier en daar liggen dobben en kolken en er ligt een natuurgebied bij van enige tientallen hectare (reservaat Middendijk, Staatsbosbeheer). Relevant voor dit plan zijn ook de (smallere) dijklichamen tussen Lauwerpolder en Noordpolder en die tussen Noordpolder en Linthorst Homanpolder.

De kwelders aan de noordkust kunnen voor een deel dezelfde rol spelen. In een veldtoets is reeds vastgesteld dat plaatselijk op de kwelders nog veldleeuweriken broeden, met name op de meer begraasde delen. Het nieuwe kwelderbeheersplan in uitvoering, van het Groninger Landschap en de gezamenlijke oevereigenaren, kan vanaf 2011 relevante resultaten opleveren, door een dan voorziene sterkere begrazing van de kwelders. Op dit moment zijn de kwelders voor een belangrijk deel nog verruigd. De betekenis van de kustpolders voor veldleeuweriken en grauwe kiekendieven kan door een sterk verbeterd beheer van de aanliggende kwelders verder toenemen. Dat laatste onder de aanname dat de (deels) begraasde kwelders op termijn als een soort brongebied kunnen fungeren voor veldleeuweriken.

De voorgestane dichtheid aan maatregelen (in eerste instantie dekking van 5%) is zeer ambitieus, zeker in een akkerbouwgebied met deels roulerende, hoogrenderende gewassen. Door systematisch te onderzoeken welke elementen in een gebied, wellicht door een iets aangepast beheer, kwaliteiten hebben die voldoende overeenkomen met die van de te treffen maatregelen kan bijgedragen worden aan het bereiken van een goed resultaat, ook indien de gewenste dekking door maatregelen alleen (5%) wellicht niet bereikt wordt. Het kan gemakkelijk gaan om zeer forse ruimtelijke bijdragen, bijvoorbeeld waar het gaat om de Middendijk.

draagvlak
Draagvlak is een overweging die niet van doorslaggevende betekenis is bij de selectie van de gebieden, echter ter bereiking van de gewenste clustering en dichtheden kan en mag hier niet geheel aan voorbij worden gegaan. In een enkel geval leidde dat ook tot het voorstel de begrenzing van het huidige, westelijke akkervogelkerngebied iets aan te passen.

Het begrenzingvoorstel voor akkervogelkerngebieden van Wierde & Dijk is hieronder in hoofdlijnen samengevat. (zie bijlage 1) De voorstellen vallen uiteen in twee groepen: een keuze primair voor veldleeuwerik en een keuze voor grauwe kiekendief. Voor de grauwe kiekendief zijn die gebieden uitgezocht die daarnaast ook van betekenis kunnen zijn voor de veldleeuwerik. Dit onderscheid is in die zin arbitrair dat zeker voor de Noordpolder ook geldt dat rubricering als primair veldleeuwerik-gebied goed verdedigbaar is. Dat wil zeggen dat daar hoogstwaarschijnlijk ook al goede dichtheden aanwezig zijn, cq bereikt kunnen worden.

Doelsoort primair veldleeuwerik
1) vroegere akkervogelkerngebied in het noordwesten van Groningen met inbegrip van de Lauwerpolder, met enige aanpassingen.(12B en 12D-deel)
2) gebied tussen Leens en Electra en aan overzijde van het Reitdiep nog een klein aanliggend akkerbouwgebied bij Oldehove , (12A)

Doelsoort grauwe kiekendief

3) gebied noordelijk van Eenrum en de Linthorst Homanpolder (12C, 12D-deel)
4) gebieden in de Noordpolder (12D- deel)

De vroegere akkervogelkerngebieden zijn in dit plan gewijzigd: de akkervogelkerngebieden in het westen zijn iets vergroot .(12A). In deze gebieden zijn broedvogeldichtheden voor de veldleeuwerik behaald van 6 broedparen per 100 ha. Door een groter oppervlak aan randen en percelen (5%) kan de broedvogeldichtheid verder stijgen. Het akkervogelkerngebied bij Spijk en Holwierde met een grootte van circa 1200 ha valt vooreerst af vanwege de geringe dichtheden aan veldleeuweriken. Nader onderzoek in dat gebied is wel dringend nodig

Bij de Noordpolder wordt gekozen voor een ruimtelijke positionering van de randen/vlakken zodanig dat een optimaal beheer kan worden gerealiseerd. Daarom is gekozen voor zones langs extensief beheerde dijken. Bij de (concept-)toekenning zal erop gelet worden dat voldoende clustering wordt gerealiseerd en dat in de situering van de maatregelen samenhang met de Middendijk tot stand komt.

Door het leggen van grenzen van akkervogelgebieden op perceelsgrenzen ontstaan in de Noordpolder overigens een aantal zeer lange percelen, van Middendijk tot slaperdijk of Zeedijk. De zonering in de Noordpolder heeft tot gevolg dat veel landbouwbedrijven doorsneden worden, hetgeen bij roulatie na drie jaar problemen kan opleveren. Relatief veel bedrijven liggen immers zowel binnen als buiten het akkervogelkerngebied. De opzet van de zones in de Noordpolder, namelijk de bevordering van een zekere clustering van randen en percelen in de nabijheid van de Middendijk, slaperdijk en Zeedijk, kan ook bereikt worden door goede richtlijnen mbt de clustering in het aanvraagproces te hanteren. Ten vervolge op gevoerd ambtelijk overleg terzake zal Wierde & Dijk in 2010 een gebiedscorrectie aanvragen om de hele Noordpolder als akkervogelkerngebied aan te wijzen. Wierde & Dijk hanteert dan een toewijzingsrichtlijn die bewerkstelligt dat de randen/percelen vooral gelegen zijn in de thans weergegeven zones langs de dijken.

In onderstaande tabel is opgenomen de omvang per deelgebied, de aard van het gebruik, en de hectares bij 5% en 8% dichtheid van de maatregelen. De tabel laat zien dat voor het bereiken van de 5% dekking op termijn 366 ha. noodzakelijk is.

	omschrijving	Areaal	%akker	akker ha	Maatregel 5%	Maatregel 8%
A	Zuidelijk van Leens	1805	75%	1362	68,10	108,96
B	West/negen/zevenboerenpolder etc	2559	86%	2200	110,00	176,00
C	Noordelijk van Eenrum	1602	88%	1414	70,70	113,12
D	L Homan/Noord/Lauwerpolder	2589	91%	2346	117,30	187,68
	TOTAAL	**8555**	86%	**7322**	**366,10**	**585,76**

Tabel 1 Omvang akkervogelkerngebieden Noord-Groningen (ha)

§ 4.2.2 Beheerpakketten

De vereniging zet in op het in twee of drie fasen bereiken van een dichtheid van de maatregelen van ca. 5%, een verdere verdichting tot 8% wordt daarna nagestreefd.

De provincie Groningen geeft in haar Natuurbeheerplan aan welke subsidiemogelijkheden er binnen de Subsidieregeling Natuur & landschap (SNL) ter beschikking staan voor het uitvoeren van het agrarisch natuurbeheer in de provincie. In de akkervogelgebieden wordt beheertype A01.02: Akkerfaunagebied opengesteld, waarvan beheerpakketten A01.02.01 (Bouwland met broedende akkervogels) en A01.02.02 (Bouwland met doortrekkende en overwinterende akkervogels) in aanmerking komen voor aanleg en beheer. Bij pakket A01.02.01 in de provincie Groningen kan alleen beheervariant C worden gebruikt. Contracten voor deze beheerpakketten worden voor zes kalenderjaren afgesloten.

In lijn met de spelregels van het Natuurbeheerplan van de provincie Groningen zal per gekozen deelgebied ongeveer 80% van het areaal worden bestemd voor Beheerpakket A01.020.01- Bouwland voor broedende akkervogels. De resterende 20% wordt ingezet voor beheerpakket A01.02.02- Bouwland met doortrekkende en overwinterende akkervogels.

Wierde & Dijk stelt dat er mogelijkheden moet zijn om te experimenteren met vormen van beheer van de beheereenheden. Feit is dat het akkervogelbeheer nog verder verbeterd kan worden. Dit geldt voor zowel het zaadmengsel als het maaibeheer. Bij Wierde & Dijk loopt bijvoorbeeld nog het onderzoek naar de effecten van het beheer van Trioranden. Per jaar gaat Wierde & Dijk de zaadmengsels voor het pakket A01.02.01 vaststellen, waarbij er van jaar tot jaar veelal (kleinere) afwijkingen kunnen zijn. Wierde & Dijk zal dit jaarlijks vooraf bespreken met de provincie. Wierde & Dijk zal aan de deelnemers aangeven welk mengsel op welke eenheden gezaaid dient te worden. In het maaibeheer kunnen aanvullende bepalingen worden opgelegd. Bij variaties in het zaadmengsel en/of het maaibeheer ligt het in de bedoeling de effecten vast te stellen. Bij de toewijzing (locatiekeuze) wordt gelet op de daarvoor noodzakelijke spreiding of clustering

§ 4.2.3. Beheerspecificaties

Beheerpakket A01.02.01- Bouwland voor broedende akkervogels

Instapvoorwaarden voor het beheertype:
- De beheereenheid bestaat uit bouwland
- De beheereenheid is minimaal 9 meter breed en heeft een minimale oppervlakte van 0.3 ha
- Cumulatie met alle beheerpakketten uitgesloten, uitgezonderd A01.03.01

Beheereisen
- Een begroeiing van grassen, kruiden en mogelijk granen is aanwezig door inzaai van een van de twee onderstaande mengsels. Het mengsel wordt ijl ingezaaid. De ervaringen met het mengsel worden jaarlijks bekeken, op basis hiervan kan het mengsel aangepast worden. Er zijn twee mengsels: NB (Natuurbraak), en TR (Trioranden). Het mengsel TR is het langst beproefd. Naar oppervlak gerekend zal voor tenminste 75% dit mengsel worden benut, Voor maximaal 25% wordt het mengsel NB ingezet De Gebiedscoordinator geeft aan op welke eenheden welk mengsel dient te worden ingezaaid. Voor 2010 zijn de mengsels (% naar gewicht):

Zaadmengsel -TR:
10% Engels Raaigras
20% Roodzwenkgras
20% Fioringras
20% Luzerne
10% Witte klaver
10% Alexandrijse klaver en Gewone rolklaver
10% rest: Paarse Morgenster, klaproos, Pastinaak, Wilde chicorei en Bonte Wikke
Dit mengsel wordt iil ingezaaid: 6- 8 kg/ha

Zaadmengsel- NB:
55% Zomertarwe
6% Rogge
8% Rietzwenkgras
8% Roodzwenkgras
8% Veldbeemdgras
8% Westerwolds raaigras
3% Luzerne
4% Rest: Margriet, Klaproos, Blauwe Wikke, Geel mosterdzaad, Snufje Bladrammenas en snufje Boerenkool
Dit mengsel wordt ijl ingezaaid: 10-15 kg/ha

- In het derde of vierde jaar dient de gehele beheereenheid tussen 1 maart en 15 april te worden geploegd en opnieuw ingezaaid met een in het natuurbeheerplan voorgeschreven zaaimengsel. Het is toegestaan om in de winter te ploegen (tot 31 december).

- Het maairegime is als volgt:
  * Tussen half maart en 1 april worden twee van de drie stroken waarin het perceel of de perceelsrand is opgedeeld gemaaid.
  * Een van deze gemaaide stroken wordt begin mei weer gemaaid, de andere begin juni en begin juli dan weer de eerste.

  De ruige strook mag door de agrariër desgewenst gemaaid worden, niet in het broedseizoen en bij voorkeur in het vroege voorjaar.
  Delen die in het voorjaar zijn ingezaaid hoeven in hetzelfde voorjaar niet te hoeven gemaaid.
  Het maaien mag niet gebeuren door klepelen.
  Op het maaibeheer kunnen –als resultaten uit het onderzoek daar aanleiding toe geven- per jaar aanpassingen of aanvullingen worden gedaan.
- Mechanische en chemische onkruidbestrijding zijn niet toegestaan, met uitzondering van pleksgewijze bestrijding van akkerdistel, ridderzuring, haagwinde of kleefkruid.
- De beheereenheid mag niet worden beweid, bemest of als wendakker worden gebruikt.
- Om de inpasbaarheid in de bedrijfsvoering (het bouwplan) te vergroten mogen de eenheden binnen de contractduur eenmaal verplaatst worden. Dit kan na 2, 3 of 4 jaar. Verplaatsing kan alleen binnen het eigen bedrijf en binnen het akkervogelkerngebied en na instemming van de gebiedscoördinator. .

Beheerpakket A01.02.02: Bouwland met doortrekkende en overwinterende akkervogels.

Instapvoorwaarden voor het beheertype:
- De beheereenheid bestaat uit bouwland
- De beheereenheid is minimaal 9 meter breed en heeft een minimale oppervlakte van 0.3 ha en een maximale oppervlakte van 2 hectare.
- Cumulatie met alle beheerpakketten uitgesloten, uitgezonderd A01.03.01

Beheereisen:
- Op de beheereenheid moet tussen 1 mei en 15 maart een graanmengsel staan van tenminste 50% zomertarwe, aangevuld met rogge, haver of een zaaddragend gewas niet zijnde graan of maïs. De beheereenheid mag niet worden geoogst.
- De beheereenheid dient jaarlijks tussen 16 maart en 30 april te worden ingezaaid met een gangbare zaaidichtheid.
- Mechanische en chemische onkruidbestrijding zijn niet toegestaan, met uitzondering van pleksgewijze bestrijding van akkerdistel, ridderzuring, haagwinde of kleefkruid.

Ploegen
De grondbewerking bij herinzaai, op dezelfde plaats naar drie of vier jaar, zou in de opvatting van Wierde & Dijk vaak achterwege kunnen blijven, ten behoeve van bodemleven zou volstaan kunnen worden met een oppervlakkiger bodembewerking.

Afwijkingen in het beheer.
Verbetering van de kwaliteit van het beheer en maatwerk voor afstemming op lokale omstandigheden brengen met zich mee dat kleinere afwijkingen van het vastgelegde beheer kunnen voorkomen. De veldcoördinator heeft een belangrijke rol in deze. Hij of zij is verantwoordelijk voor het beheer en is het eerste aanspreekpunt voor de deelnemers. Voor afwijkingen met een beleidsmatig karakter, bijvoorbeeld het veranderen van het zaadmengsel, is vooraf toestemming van de provincie vereist. Bij afwijkingen met een incidenteel karakter, voor zover die zich plotseling voordoen (onvoorziene omstandigheden) kan in spoedeisende gevallen volstaan worden met een melding. Alle afwijkingen worden door de veldcoördinator vastgelegd in de periodieke verslagen.

§ 4.2.4 De dichtheid en locatie van maatregelen

De maatregelen bestaan uit randen en percelen, ingezaaid met een mengsel van grassen, granen en andere kruiden, met in het broedseizoen een beheer door alternerend maaien, zodat gedurig een gemaaid deel beschikbaar is voor het broeden van de veldleeuwerik. De structuurrijke en voedselrijke rand (of perceel) biedt ook nestelgelegenheid en voedsel aan andere akkervogels. Een klein deel van de maatregel (20%) is beschikbaar als wintervoedsel (granen).

Ingezet wordt op een dekking van de maatregelen van 5% van het oppervlak van de kerngebieden, op termijn doorgroeiend naar eventueel 8%. Een en ander overeenkomstig de provinciale doelstellingen. Zoals al eerder is opgemerkt is een dekking van 5% in een gebied met deels hoogrenderende gewassen in roulatie geen sinecure. Verdere doorgroei naar 8% is zeer ambitieus. In het navolgende gaat het voornamelijk over de inzet van 5 %.

In tabel 3 wordt voor de onderscheiden deelgebieden aangegeven wat aan diverse maatregelen daar al getroffen is en welke weg moet worden begaan om de 5% dekking te bereiken. Bij het interpreteren van de gegevens is het van belang te weten dat Trioranden voor nieuwe gebieden in 2009 nog niet beschikbaar waren. In 2009 zijn bij de openstelling van de maatregelen Natuurbraak/Wintervoedsel ruim 119 ha. niet toegekend, voornamelijk door ontbrekend budget. In de tabellen is aangegeven hoe groot het akkerareaal is (kolom 3: 7322 ha., 5% is 365 ha.), wat tot nu toe gerealiseerd is (Kolom 9: 68,33 ha.) en wat wel is aangevraagd in 2009 maar door gebrek aan budget niet kon worden toegekend (kolom 10: 119,65 ha.). In de slottotalen kan de huidige dekking van 7322 ha. worden afgelezen (kolom 11: 0.9 %), alsmede de dekking uitgaande van het alsnog realiseren van de afgewezen aanvragen uit 2009 (Totaal van kolom 11 en 12 samen: 2,6%). Elk vol procentpunt stijgen vergt een extra inzet van 73 ha.

					gerealiseerde arealen			Totaal gereali.	niet toegekend	Totaal gereali	niet toegekend	totaal
	omschrijving	Areaal	%akker	akker ha	TR	NB	WV	TR,NB,WV	niet nb,wv	TR, NB WV	niet nb,wv	
A	Zuidelijk van Leens	1805	75%	1362	0,00	5,05		5,05	35,64	0,4%	2,6%	3,0%
B	West/negen/zevenb .polder etc	2559	86%	2200	10,24	3,71	0,83	14,78	8,38	0,7%	0,4%	1,1%
C	Noordelijk van Eenrum	1602	88%	1414	0,00	3,79	1,60	5,39	18,85	0,4%	1,3%	1,7%
D	LH, N- en Lauwerpolder	2589	91%	2346	14,39	26,37	2,35	43,11	57,28	1,8%	2,4%	4,3%
	TOTAAL	**8555**	86%	**7322**	**24,63**	**38,92**	**4,78**	**68,33**	**120,15**	**0,9%**	**1,6%**	**2,6%**

Tabel 3: Huidige dichtheid aan randen en percelen in 2009 (ha)
(*TR t=rioranden, NB= natuurbraakpakket, WV= Wintervoedselpakket)*

De vereiste dekking van 5% zou bij voldoende budget in 2009 dus al voor de helft bereikt hebben kunnen zijn, waarbij aangetekend moet worden dat een aantal deelgebieden dan al hoger dan het gemiddelde had kunnen scoren.

Planning
Wierde & Dijk gaat bij het opstellen van dit plan uit van het conform provinciaal beleid beschikbaar komen van 170 ha. als 'haar' deel van de 750 ha. die voor de gehele provincie beschikbaar zijn voor akkervogels. In die 170 ha. (en dus ook in die 750 ha.) zijn nog opgenomen faunaranden die bij vrijvallen van de huidige contracten de komende drie jaar bestemd zijn voor de akkervogelkern-gebieden. Wanneer die precies in de periode 2010-2012 vrijvallen is onbekend, Dit wordt door ons geraamd op enkele tientallen hectare. Deze hectares, en de uitgegeven hectares trioranden, brengen we in mindering op genoemde 170 ha, zodat voor inzet in 2010 naar schatting 100 ha resteert. Voor de jaren daarop volgend gaan we uit van het beschikbaar komen van extra hectares uit de impuls akkervogels. Om tot een 5% bezetting te komen zou dat tenminste 200 hectare moeten zijn, bovenop de geschatte 100 ha. voor 2010. Daarbij wordt uitgegaan van de veronderstelling dat het wegvallen van de 39 ha. aan natuurbraak/wintervoedsel in 2011 of 2012 wordt gecompenseerd door de extra hectares van aflopende contracten faunaranden (zie hierboven).

De voornaamste conclusie op dit moment is dat er een reëel uitzicht bestaat op het op termijn bereiken van een voldoende dekking (5%), waarbij in een relevant deel van het gebied nog een vorm van 'extra dekking' wordt gerealiseerd door de aanwezigheid van extensief beheerde andere terreinen. Het deelgebied Noordpolder-Noord/Lauwerpolder heeft nagenoeg de vereiste dekking al bereikt (4,7% tegenover 5%).

Toekenningbeleid
Wierde & Dijk kiest ervoor, gegeven de mogelijkheid op termijn de dekking van 5% te bereiken, om bij voorstellen voor toekenningen uit te gaan van een gelijkmatige spreiding van het beschikbare areaal over het gebied, met uitzondering van het gebied Noordpolder-Noord/Lauwerpolder. Een gelijkmatige spreiding betekent een verdeling van het aantal beschikbare hectares naar rato van de niet vervulde behoefte (hectares bij maximale dekking (5%) minus de reeds gerealiseerde hectares) per deelgebied. Voor Noordpolder-Noord/Lauwerpolder wordt uitgegaan van een doorgroei tot ca. 6% Het is dus niet noodzakelijk bepaalde gebieden eerst uit te sluiten. Dit bevordert op zich het draagvlak bij agrariërs en daarmee ook het bereiken van de ecologische doelstellingen. Het betekent nadrukkelijk niet dat wordt afgezien van het hanteren van ecologische doelstellingen bij het overwegen van aanvragen zelf.

Vanwege het waarschijnlijk niet mogen stapelen van de nieuwe beschikbare maatregelen met het aflopende pakket nestbescherming is de ruimte in de oude akkervogelkerngebieden voor 2010 beperkter.

Bij het afhandelen van aanvragen geldt het uitgangspunt dat ecologische overwegingen prioritair zijn. Wierde & Dijk wint daarvoor zonodig ook extern advies in. Deze prioriteit brengt met zich mee dat bovenvermelde gelijkmatige spreiding naar deelgebied niet als een harde quotering wordt gehanteerd, zeker niet in de zin dat daaraan rechten kunnen worden ontleend. De quotering heeft vooral ten doel een zekere spreiding te bevorderen.

Op de begrenzingkaarten is om praktische redenen geen zonering aangegeven. De uitgangspunten voor de zoneringen zijn de volgende:

1) bij hogere gebouwen en beplantingselementen geldt een zonering van 200 meter. Indien deze elementen puntvormig zijn (meer hoog dan breed) en bij lagere beplantingselementen (bv 5 meter hoog, niet zeer lang) geldt een zonering van tenminste 100 meter.
2) maatregelen in de vorm van randen mogen min of meer haaks staan op erven met gebouwen en beplantingen, mits niet meer dan 25% van het oppervlak ligt binnen een zone als onder 1) aangeduid.
3) Maatregelen worden bij voorkeur niet direct langs openbare wegen aangelegd

Bij het beoordelen van aanvragen wordt uitgegaan van een voldoende ruimtelijke concentratie, is het behalen van het 5% criterium niet mogelijk voor het hele gebied, dan wordt dit nagestreefd op het niveau van deelgebieden van enige omvang. Uitgegaan wordt van de provinciale richtlijn ter zake 500ha/5%. Gestreefd wordt naar het bereiken van de 5% norm, in navolgende jaren wordt het beleid hierop mede afgestemd (prioritaire plaatsing en gerichte werving**).**

§ 4.2.5 Het agrarisch natuurbeheer en de omgeving: natuurreservaten en potentiële natuurwaarden van andere gronden

In de praktijk is gebleken dat een gebiedsgerichte uitvoering van het agrarisch natuurbeheer doeltreffender is dan een werkwijze die tot meer versnippering van maatregelen leidt. Het is voorts aan te bevelen om het beheer op die plekken te concentreren waar ook daadwerkelijk kansen liggen. Het nieuwe beleid streeft daar ook naar. Belangrijk onderdeel van een succesvolle manier van gebiedsgericht werken is de onderlinge samenhang tussen de verschillende maatregelen en de gebiedskenmerken. In dat verband is de afstemming op het beheer van terreinbeherende organisaties belangrijk, evengoed als aangepast beheer van waterschappen, gemeenten en dergelijke. Gebiedskenmerken als geschikte maaipaden, kleipaden, bloemrijke bermen en dergelijke voegen bij geschikt beheer wat toe. Waar mogelijk wil Wierde & Dijk systematisch dergelijke gebiedskenmerken opsporen en met partijen in gesprek gaan over een aangepast beheer.
Een zeer succesvol voorbeeld van gebiedsgericht werken in een akkerbouwgebied is het al eerder genoemde Rheiderland-project in Duitsland. Akkerranden doorsnijden het akkerbouwgebied als ‘Adern eines Blattes’; er zijn twee hoofdaders aangelegd die met elkaar in verbinding staan. Haaks op de hoofdaders liggen zijtakken. Sinds de start van het gebiedsgerichte werken in het Rheiderland in 2004 zijn de aantallen broedvogels sterk omhooggegaan (Arisz, 2007; Koks, 2008). Deze manier van werken zal vooral toegepast worden in de Noordpolder, waarbij de Middendijk, deels in beheer bij Staatsbosbeheer, en de zuidelijke dijk van de Lauwerpolder als centrale assen fungeren. In de zones langs de Middendijk komen dan bij voorkeur haaks op de dijk staande randen. Met de partners zal overleg gevoerd worden om te komen tot een nog geschikter beheer voor veldleeuweriken en grauwe kiekendieven.

§ 4.2.6 Werving en toekenning

In de laatste maanden van 2009 wordt gestart met de voorlichting en werving en worden voor de eerste maal aanvragen verzameld en verwerkt. Op een aantal punten is er nog geen helderheid over de uitvoering van de aanvraagprocedure. Omdat de opstart meer tijd vraagt zal de aanvraagprocedure 2010 (die plaats zal vinden in het najaar van 2009) anders zijn dan in volgende jaren.

Enige data van de aanvraagprocedure zijn (op basis van informatie gegeven door provincie op 9 september 2009):

- 15 november 2009: Openstellingbesluit Provincie Groningen
- 15 december 2009: Uiterlijke inleverdatum van het voorstel mozaïekkaart door Gebiedscoordinatoren bij de Provincie
- 15 januari 2010: uiterlijke datum dat Provincie beoordeling van de mozaïekkaart doorgeeft aan Gebiedscoordinatoren
- 15 februari 2010: uiterlijke inleverdatum definitief voorstel mozaïekkaart door Gebiedscoordinatoren bij de Provincie
- 15 maart 2010: uiterlijke datum van vaststelling mozaïekkaart door GS.

Naast de aanvraagprocedure door de Gebiedscoordinatoren, is er de aanvraagprocedure voor de agrariërs. Voor een deel haken deze procedures in elkaar, maar ze volgen deels ook een eigen weg. Aan het eind van de procedure moeten beide partijen de benodigde stappen gezet hebben. Voor de agrariërs gelden de volgende data (volgend uit het overleg met de provincie op 9 september):

- Voor 15 december- doorgeven aanvragen aan Gebiedscoordinator
- Tussen 15 december en 15 januari - individuele aanvraag(min-max) bij DR (conform aanvraag bij gebiedscoördinator)
- Tussen 1 april en 15 mei- betalingsverzoek doen in GDI/meitelling

Informatieverstrekking en werving
Wierde & Dijk verzorgt als gebiedscoördinator de informatievoorziening over het gebiedsplan en de akkervogelbeheerpakketten voor agrariërs in Noord- Groningen. Zowel leden als niet-leden van de vereniging worden geïnformeerd. Het doel van de informatieverstrekking is dat alle agrariërs die landerijen hebben in de akkervogelkerngebieden geïnformeerd zijn over de mogelijkheden van akkervogelbeheer op hun percelen en over de aanvraagprocedure.

Bij het schrijven van dit gebiedsplan (eind september) wacht Wierde & Dijk nog op antwoorden van de provincie op gestelde vragen over de uitvoering van deze informatievoorziening. Belangrijk punt hierbij is of Wierde & Dijk kan beschikken over gegevens van agrariërs in het gebied. Deze zijn nodig om gerichte voorlichting te kunnen verzorgen .
Wanneer het antwoord komt stelt Wierde & Dijk een plan op voor de voorlichting. Hierbij wordt gelet op de noodzakelijke uniformiteit in de voorlichting door gebiedscoördinatoren in de provincie en wordt zo mogelijk actief samengewerkt met de andere akkervogel ANV's. De voorlichting zal plaatsvinden door het toesturen van informatie, telefonische informatieverstrekking, voorlichtingsbijeenkomsten, persberichten en eventueel door het plaatsen van advertenties.

Agrariërs die akkervogelbeheerpakketten willen afsluiten moeten hun wensen uiterlijk eind november kenbaar maken aan Wierde & Dijk. Dit kan tijdens inschrijfdagen. Wierde inventariseert alle wensen(de aanvragen) van alle agrariërs in het werkgebied. Alle aanvragen worden door Wierde & Dijk ingetekend in de ''Toolkit'. Van iedere aanvraag wordt geregistreerd: de aanvrager, locatie/areaal van het perceel(deel) en het gewenste pakket/ten. In de Toolkit staat een totaaloverzicht van alle aanvragen. Nadat de agrariër zijn aanvraag heeft ingediend zal Wierde & Dijk hem/haar wijzen op de te nemen vervolgstappen (in de aanvraagprocedure voor agrariërs) en zal hem/haar herinneringen sturen.

Conceptvoorstel mozaïekkaart.
Alle aanvragen worden beoordeeld door Wierde & Dijk. Zij bepaalt welke aanvragen worden opgenomen in de mozaïekkaart, welke als voorstel naar de provincie gaat. De concepttoekenning vindt plaats op basis van de criteria die vermeld staan in bij het toekenningbeleid. De criteria worden vooraf aan de agrariërs die willen gaan aanvragen kenbaar gemaakt.

Als resultaat hiervan levert Wierde & Dijk de provincie, uiterlijk half december als voorstel het volgende aan: - Mozaïekkaart

- Een verslag van de toekenning, waarin per aanvraag staat omschreven of deze is gehonoreerd, afgekeurd of deels is gehonoreerd, met de motivering hiervan. Tevens vindt opgave plaats van toekenning per lid/niet lid, Voor het lidmaatschap geldt als peildatum september van dat jaar.

Na het opstellen van het voorstel-mozaiekkaart krijgen de aanvragers- met motivering- schriftelijk bericht van de status (toekenningen en (deel)afwijzingen) van hun aanvragen.

De beoordeling van de mozaïekkaart en van het verslag van de toekenningen/afwijzingen is aan de provincie. Wierde & Dijk kan op deze voorstellen desgevraagd een toelichting verzorgen. De provincie geeft de beoordeling van de mozaïekkaart uiterlijk 15 januari aan Wierde & Dijk door.

Na bijstelling door Wierde & Dijk moet het definitieve voorstel voor de mozaïekkaart uiterlijk 15 februari bij de provincie worden ingediend. De mozaïekkaart wordt uiterlijk 15 maart 2010 definitief vastgesteld door GS.

Informatievoorziening aan aanvragers.
Voor agrariërs is het vanwege hun bouwplan essentieel om vroegtijdig te weten of hun aanvragen gehonoreerd zijn. Echter vanwege de procedure kan deze garantie pas gegeven worden wanneer de beschikking van DR er daadwerkelijk ligt. Voor de planning van de werkzaamheden van de aanvragers is dit te laat. Zij dienen al eerder een indicatie te krijgen of hun aanvragen met een behoorlijk hoge mate van waarschijnlijkheid wel of niet worden gehonoreerd.

Wierde & Dijk zal de aanvragers daarom informeren over de status van hun aanvragen. Op het moment dat een aanvraag voor een pakket op een bepaald perceel(deel) niet verder wordt meegenomen in de procedure, dan zal Wierde & Dijk de aanvrager hiervan informeren.

Over de perceels(delen) die wel verder worden meegenomen in de procedure, zal Wierde & Dijk geen informatie kunnen verstrekken over kans op toekenning. Echter omdat Wierde & Dijk de mozaïekkaart intekent op grond van een goedgekeurd gebiedsplan, op basis van goedgekeurde criteria dus, is de kans groot dat de aanvragen die in procedure zitten worden goedgekeurd. Echter…toekenning is pas definitief als GS de mozaïekkaart vaststelt. Op het moment dat het bericht komt dat GS de mozaïekkaart heeft goedgekeurd, zal Wierde & Dijk alle aanvragers hierover informeren

Wierde & Dijk zal aanvragers op een aantal momenten kunnen doorgeven dat hun aanvragen verder niet worden meegenomen in de procedure.

- Op het moment dat Wierde & Dijk het voorstel- mozaïekkaart indient bij de provincie (uiterlijk half december)
- Op het moment dat Wierde & Dijk de aangepaste mozaïekkaart indient bij de provincie (uiterlijk half februari)

Na het definitief vaststellen van de mozaïekkaart door GS zal Wierde & Dijk alle aanvragers hierover informeren.

§ 4.2.7 Schouw en monitoring

Het is belangrijk om toezicht te houden op de uitvoering van het beheer, zodanig dat het resultaat optimaal is. De vereniging heeft hiervoor een schouwcommissie die op basis van een protocol controles uitvoert, soms steekproefgewijs, ook wel gebiedsdekkend. De commissie bestaat uit groepen van twee samen optrekkende schouwers. Na een instructiezitting volgt de schouw, de resultaten (ingevulde protocollijsten) worden besproken. Waar nodig vindt terugkoppeling plaats naar de agrariër. Het is overigens gebruikelijk dat deze bij de schouw ook aanwezig is.

De vereniging wil vanaf 2010 overgaan op een gebiedsdekkende schouw, uitgevoerd op een zodanig tijdstip dat nog bijsturing mogelijk is. Voor en na deze controle houden veldcoördinator en enkele schouwers apart toezicht (tijdige start eerste maaibeurt, laatste maaibeurt). De veldcoördinator maakt geen onderdeel uit van de schouwcommissie, maar woont wel de vergadering bij. De vereniging wil met betrekking tot de schouw samenwerken met de akkervogel- ANV's, Ons Belang, ANOG en ANLS. (methoden, protocollen etc.). Een goede schouw kan bijdragen aan het verder terugdringen van de controledruk en verhoogt de kennis in de vereniging over het beheer en de effecten daarvan.

Monitoring
Het is noodzakelijk dat de uitvoering van het natuurbeheer goed gemonitoord wordt.' Meer doen in minder gebieden' maakt dat ook noodzakelijk. Wierde & Dijk heeft veel ervaring met het opzetten en doen uitvoeren van onderzoek, De vereniging wil die werkwijze voortzetten. Voor een deel beslist in eigen beheer, zeker wat betreft het meten van de effecten en resultaten van het beheer. Voor meer specialistisch onderzoek ligt uitvoering door anderen deels ook voor de hand.
Voor onderzoek zijn de volgende thema's te onderscheiden:

- Meting van gerealiseerde dichtheden, analyse van de geconstateerde verschillen en advisering over het beleid
- In kaart brengen multifunctionaliteit randen of vlakken: andere vogels dan veldleeuwerik en grauwe kiekendief, trekvogels, wintervogels, functionele agrobiodiversiteit
- Optimalisering zaadmengsel, met in achtneming van functie (insecten, zaden, wintervoer etc.)

Gelet op de ervaring die Wierde & Dijk op dit vlak heeft hecht de vereniging aan overleg bij de uitwerking van dit beleid. De vereniging is bereid ook hier samen te werken met ANOG, Ons Belang en ANLS.

Hoofdstuk 5. Weidevogels

§ 5.1 Weidevogelpopulatie

Een groot deel van het werkgebied van Wierde & Dijk is akkerbouwgebied. Veeteelt treffen we verspreid in het gebied, In het werkgebied komt in een gebeid rond Stedum-Crangeweer nog grotere dichtheden aan zeer kritische soorten weidevogels voor, waaronder de Grutto. Voor dit gebied wordt de Hotspot-benadering ingezet (de ‘’vrije hectares).

Voor de inzet van de ‘vrije hectares’’ heeft de provincie Groningen de volgende criteria geformuleerd

- Parelgebieden >50 ha
- a. > 10 Gruttoparen / 100 ha of minimaal 20 broedparen kritische soorten / 100 ha
- b. > 50 hectare waarvan minimaal 75% grasland
- c. voldoen aan de spelregels voor kuikenland en wanneer gekozen wordt voor 20 broedparen kritische soorten minimaal 12,5% zwaar beheer.

Voor losse percelen en kleinere gebieden zijn de criteria: Graslandpercelen waarop vanuit het middelpunt gerekend in een straal van 300 meter (150 elke kant) minimaal 5 Gruttoparen broeden of minimaal 20 paren van Kievit, Grutto, Tureluur en Scholekster komen in aanmerking voor een beheerpakket.

§ 5.2 Gebiedskenmerken

Het gebied rond Stedum- Crangeweer betreft een zeer open agrarisch graslandgebied, begrensd door Stedumermaar, Westerwijtwerdermaar en de Bedumerweg, met een oppervlakte van ca 150 ha. Plaatselijk broeden hoge dichtheden weidevogels, waaronder ook de meer kritische soorten als grutto (34 broedparen) en tureluur (11 broedparen). Verder zijn er kievit (33 broedparen) en scholekster (9 broedparen), veldleeuweriken (5 broedparen) en graspiepers (4 broedparen). De genoemde aantallen komen van de BMP-telling uit 2007. Beplanting staat alleen bij de boerderijen en langs de wegen. In het gebied zitten drie agrarische bedrijven geboerd.

Bepalend in dit gebeid is de weidevogelpoel die gelegen is net ten zuiden van de NAM-locatie, en het extensief beheerde weiland dat beweid word door paarden. Dit ‘’paardenland’’ is zeer kruidenrijk. Op deze landerijen komen de hoogste dichtheden Grutto’s en Tureluurs voor. In de landerijen die hieromheen gelegen zijn komen zijn de aantallen al veel lager. En hoe groter de afstand tot de poel en het ‘’paardenland’’ hoe meer de dichtheden afnemen.

De overige weidevogels zitten verspreid in het gebied. Op een aantal percelen wordt mais geteeld, ieder jaar op andere locaties. Juist op die percelen broeden in het voorjaar grote aantallen scholeksters en kieviten.

Figuur 2 Het weidevogelgebied Stedum-Crangeweer

§ 5.3 Huidig beheer en inrichting

De drie boeren in het gebied nemen deel aan de PSAN- regeling. Ze nemen deel aan het weidevogelcollectief Stedum/Loppersum. De drie boeren zijn zeer gedreven in het weidevogelbeheer. In het gebied Crangeweer liggen in 2009 de volgende beheerpakketten:

Nestbescherming	123 hectare
Grasland met rustperiode 21 juni	21 hectare
Bonte weiderand	0.66 hectare

Op de percelen die extensief beweid worden met paarden ligt het pakket grasland met rustperiode tot 21 juni. Ook nabij gelegen percelen (beweid door koeien) ligt het pakket Grasland met rustperiode tot 21 juni. Op de overige percelen in het gebied ligt het pakket Nestbescherming. De boeren werken bij het zoeken en beschermen van nesten intensief samen met een vaste en enthousiaste groep vrijwilligers.

In het gebied Crangeweer zijn in 2008 inrichtingsmaatregelen genomen. Op initiatief van de agrariërs, vrijwilligers en Wierde & Dijk is door Landschapsbeheer Groningen in kaart gebracht welke maatregelen genomen konden worden ten gunste van de weidevogels. In het najaar van 2008 is een deel van het plan uitgevoerd. Dit betrof:

- vergroting en verbetering van de bestaande weidevogelpoel
- de aanleg van twee nieuwe poeltjes door het verflauwen van de slootkanten aan twee uiteindes van doodlopende sloten.
- het verhogen van de waterstand in een sloot.

Binnen het gebied zijn nog meer inrichtingsmaatregelen mogelijk, want het plan dat begin 2008 is opgesteld is slechts voor een deel uitgevoerd.

De vergroting en de verbetering van de bestaande weidevogelpoel heeft geleid tot een toename van het aantal vogelsoorten in het gebied. De agrariërs zien nu meer scholeksters, kwikstaarten, bijzondere eenden en watersnippen. Helaas zijn hiervan geen precieze gegevens bekend omdat de laatste twee jaren geen vogeltellingen hebben plaatsgevonden. Bij de eerstvolgende BMP-telling in 2010 zullen deze gegevens boven tafel komen.

Predatie speelt in het gebied maar is (nog) geen groot probleem. Het is bekend dat vossen huizen in de taluds van de nabij gelegen Eemshavenweg. Vossen worden in het najaar in het gebied gesignaleerd. Ook wilde katten en buizerds komen voor. Omdat er een grote kolonie weidevogels broedt, dicht bij elkaar, helpen de vogels elkaar bij de verdediging. De omvang van de kolonie vormt nu een bescherming tegen predatie. Predatie is wel een onderwerp waar de agrariërs en de WBE alert op zullen zijn. De groep agrariërs gaat hierover contact zoeken met de WBE.

Binnen het gebied namen agrariërs deel aan het project Kaantjes & Raandjes, het rietsloten project van Wierde & Dijk. Hierbij worden sloten in het najaar niet geschoond en blijft een rietkraag staan. Rietvogels profiteren hiervan. Het effect van deze rietkragen op weidevogels is niet bekend. Deskundigen laten tegenstrijdige geluiden horen hierover. De agrariërs laten daarom alleen riet in de sloten staan die verder van de poel gelegen is. In de omgeving van de poel worden de sloten geschoond om geen kragen te laten staan. De agrariërs nemen hierin het zekere voor het onzekere. Zij houden het gebied zo open als mogelijk.

Hoofdstuk 6. Uitwerking gebiedsplan voor weidevogels.

§ 6.1 Overstap naar het nieuwe stelsel.

Met ingang van 1 januari 2010 start het nieuwe Stelsel voor natuur en Landschap (SNL). De drie agrariërs in Crangeweer nemen nu deel aan de PSAN, de contracten hiervan lopen door tot eind 2010.

De drie agrariërs binnen het gebied willen per 1 januari 2010 overstappen naar het nieuwe stelsel. Echter binnen de voorwaarden van de PSAN is dat niet mogelijk. SANG- beschikkingen kunnen niet tussentijds omgezet worden naar het nieuwe stelsel. Dit betekent dat de agrariërs in Crangeweer per 1 januari 2011 van start zullen gaan in het nieuwe stelsel.

Voor Crangeweer geldt de 'Hot-spot-aanpak''. Crangeweer voldoet aan de voorwaarden hiervoor. Voor Crangeweer kan een aanpak en werkwijze worden uitgewerkt die voldoet aan de eisen van de provincie. Deze aanpak staat hieronder (uitgewerkt voor een start per 1 januari 2011).

Komend jaar, 2010, zullen er ervaringen worden opgedaan met het nieuwe stelsel en de werkwijze ''Beheer op Maat'' (BOM). BOM is een nieuw instrument in het weidevogelbeheer dat eind 2009 nog in ontwikkeling is. In 2010 zal BOM verder geautomatiseerd en verbeterd worden. In 2010 zal Wierde & Dijk, samen met de agrariërs binnen Crangeweer, de uitwerking voor de aanpak binnen Crangeweer opnieuw beoordelen. Hierbij worden de resultaten van de BMP-telling meegenomen als ook de ervaringen die andere ANV's hebben opgedaan met het nieuwe stelsel, en het verbeterde BOM. Als resultaat zal mogelijk een aanpassing op onderstaande aanpak plaatsvinden.

§ 6.2 Doelstelling

Het gebied Crangeweer voldoet aan de criteria voor de 'vrije hectares'.

De agrariërs streven naar een toename van de populatie Weidevogels in het gebied, speciale aandacht gaat uit naar de Grutto en de Tureluur, dit gezien de omvang van deze populaties. Bij Grutto wordt gestreefd naar een aantal van 40 broedparen op de langere termijn. Bij de inrichting en het beheer in het gebied Crangeweer wordt uitgegaan van deze soorten.

De kievit en scholekster komen eveneens in het gebied voor. Zij vragen een andere biotoop dan de Grutto en Scholekster. De kievit en scholekster profiteren minder van de poel en het paardenland. Het beheer zal wel gericht zijn op een stabilisatie van het aantal broedparen kievit en scholekster.

Andere vogelsoorten zullen profiteren van de maatregelen. Hier wordt echt geen specifiek beheer op gepleegd.

§ 6.3 Inrichting en beheer

§ 6.3.1 Inrichting

De fysieke kwaliteit van het gebied is goed, ook door de inrichtingsmaatregelen die in het najaar van 2008 zijn uitgevoerd.

In het najaar van 2010 willen de agrariërs de inrichting opnieuw laten beoordelen. Landschapsbeheer Groningen zal worden benaderd om te beoordelen of de inrichting verder verbeterd kan worden. De gegevens van de BMP-telling die in 2010 wordt uitgevoerd, kunnen hierbij meegenomen worden. Op basis hiervan kunnen in 2011 mogelijk aanvullende inrichtingsmaatregelen kunnen genomen.

§ 6.3.2. Beheermaatregelen

Plas-Dras
Weidevogels houden van natte voeten. In plas-dras percelen zoeken en vinden ze voedsel. De weidevogelpoel is in 2008 vergroot en verbeterd. De agrariër pompt in het seizoen meerdere malen de poel met water vol. Als dat niet zou gebeuren dan zou de poel in het voorjaar droog komen te staan. De agrariër zorgt ervoor dat er jaarrond water in de poel blijft staan.

De huidige poel is 0,13 ha groot en is hiermee te klein voor het aanvragen van beheersubsidie.

Kuikenoverleving
Het gebied Crangeweer heeft een zodanige afwisseling in grondgebruik hebben dat het gebied voldoende perspectief biedt voor vestiging, legsels en jongen van weidevogelbroedparen. Dit leidt tot uitvliegsucces dat nodig is om de populatie in stand te houden en uit te breiden. Deze afwisseling wordt in de komende jaren verder verbeterd.

Voor het beheer wordt, conform de spelregels van het Natuurbeheerplan van de provincie, de Grutto als doelsoort genomen, hiervoor moet voldoende Kuikenland aanwezig zijn. De landelijke richtlijn gaat er van uit dat per aanwezig Grutto-paar ongeveer 1,4 hectare kuikenland aanwezig dient te zijn. Deze voorwaarde geldt ook voor de 'vrije hectares'. Verder wordt er van uitgegaan dat iedere vorm van beheer een bepaalde 'weging' met zich meeneemt: een hectare uitgesteld maaien tot 8 juni heeft een ander effect dan een perceel dat pas op 15 juni gemaaid wordt. Onderstaand rekenmodel geeft aan hoeveel ha. beheer gerealiseerd dient te worden om voldoende dekking te bieden aan de weidevogelkuikens.

Gruttodichtheid in paren in Stedum-Crangeweer (op 150 ha)	Oppervlakte kuikenland obv 1,4 ha per gruttopaar en een gemiddelde waardering van 1,0 per ha	Netto oppervlakte kuikenland bij een gemiddelde waardering van 1,2 per ha	Netto oppervlakte kuikenland bij een gemiddelde waardering van 1,5 per ha
34	47,6	39,6	31,7

Op basis van bovenstaande berekening zou in het gebied Crangeweer minimaal 32 hectare aan kuikenland moeten worden beheerd. Echter, vanwege de hoge concentratie Grutto's is het niet reëel en niet noodzakelijk om aan deze eis te voldoen. Binnen het gebied zijn er ook geen mogelijkheden – gezien de agrarische bedrijfsvoering- om het areaal kuikenland tot deze omvang te vergroten. Het natuurbeheerplan geeft aan dat in gebieden waar sprake is van hoge concentraties Grutto's de eis voor de hoeveelheid Kuikenland worden afgetopt.
Om inzicht te houden in de hoeveelheid kuikenland willen de drie agrariërs gaan werken volgens de werkwijze van ''Beheer op Maat (BOM)''. Bij BOM wordt gedurende het voorjaar wekelijks de benodigde hoeveelheid kuikenland berekend voor het aanwezige aantal kuikens. Met dit hulpmiddel zullen de agrariërs beoordelen of het areaal kuikenland op een zeker moment voldoende is, en kunnen zij beoordelen of een aanpassing nodig is.

De huidige concentratie van Gruttoparen geeft aan dat de huidige mozaïek qua oppervlakte voldoet voor behoud van de populatie. Om de populatie te vergroten zetten de drie agrariërs in op een uitbreiding van het areaal weidevogelland met een rustperiode. Dit areaal is geleden rondom de weidevogelplas en rondom de twee poeltjes die in 2008 zijn aangelegd. Gezien de compactheid van het gebied, en de ervaring met het huidig pakket ''weidevogelland met rustperiode'' wordt alleen het pakket Weidevogelland met rustperiode tot 1 juli ingezet. De broedvogels en kuikens wordt hiermee complete rust geboden.

Beheertype	
Weidevogelland met rustperiode 1 april – 1 juli	27,2 ha

Legselbescherming
Voor het gebied Stedum-Crangeweer wordt Legselbeheer ingezet. Nestbescherming wordt in het gebied al op een goede manier gedaan. Er is een goede samenwerking tussen agrariërs en vrijwilligers.

Legselbeheer wordt ingezet op de percelen die gelegen zijn rondom de percelen weidevogelland met rustperiode. Uit voorgaande jaren is bekend dat grutto's en tureluurs hier broeden Dit is een totaal van 49,7 hectare Op graslandpercelen die iets verderweg gelegen zijn, broeden deze soorten minder of niet. De vrijwilligers en agrariërs zullen deze percelen wel in de gaten houden qua broedparen, maar op deze percelen wordt niet het pakket Legselbeheer gelegd.

Legselbeheer zal ook ingezet worden voor percelen waarop maïs geteeld word. Dit zijn per jaar weer andere percelen. De ervaring is dat juist op deze percelen grotere aantallen scholeksters en kieviten broeden.

Beheertype	
Legselbeheer vast	49,7 ha
Legselbeheer op bouwland (maïsland) - omvang en locatie wisselt per jaar.)	Max 10 ha/jaar

Hoofdstuk 7. Organisatie

In voorgaande hoofdstukken is al nader ingegaan op de organisatie van de vereniging, toegespitst op het natuurbeheer in het nieuwe stelsel.

Samenvattend: de vereniging heeft een bestuur dat ook gebiedscoördinator is, waarbij het uitvoerend beheer met voldoende mandaat behartigd wordt door de veldcoördinator. Het gaat dan vooral om het praktische beheer in uitvoering. Deelnemers zullen in veel gevallen bij hem of haar terecht kunnen met vragen, de veldcoördinator zal volgens een schriftelijke instructie, waarin ook het mandaat goed omschreven is, te werk gaan. Afwijkingen van beheer en problemen worden vastgelegd, mede ten behoeve van periodieke verslaglegging aan de provincie. Het bestuur als gebiedscoördinator heeft gedurig met de veldcoördinator overleg en beslist in belangrijker kwesties, met name als deze beleidsrelevant zijn. De veldcoördinator onderhoudt binnen het mandaat ook rechtstreekse contacten met andere overheden.

Het bestuur als gebiedscoördinator houdt zich direct bezig met alle beleidsaspecten, waaronder ook vallen de werving, voorlichting, invullen mozaïekkaart, maken concepttoedeling etc. In veel gevallen zal hierbij overlegd worden met de veldcoördinator als adviseur.

Het bestuur kent een werkgroepenstructuur, zoals bijvoorbeeld een commissie akkervogels. Voor specifieke taken als schouw, voorlichting etc, fungeren ook commissies, met daarin ook leden. Indien in verband met het hier besproken natuurbeheer commissies worden opgericht is het niet uitgesloten dat niet-leden van de vereniging daarin actief zijn, voor zover wet of regelgeving of een goede verantwoordingsregeling zich hier niet tegen verzetten.

BIJLAGEN